

בס"ד, יום ראשון ל' חשוון תשע"א

שם: _____ זמן: _____

מבחן שבועי מסכת זבחים נו - סב (86)

א. (1) מאי חשיב "עזרה" לענין לחיוב הנכנס לשם בטומאה, ומדוע? (2) מה דין הלשכות שבצידי העזרה לענין אכילת קדשי קדשים, לענין טומאה, ולענין שחיטת קדשים קלים, ומדוע? (3) מה ילפינן מדכתיב "ביום הקריבו את זבחו יאכל", ומה ההכרח דהכי דרשינן להאי קרא? ואמאי אי אפשר ללמוד את זה הדין מהציווי דביום צוותו, או מפסול לינה?

ב. (1) עד מתי הוא זמן אכילת השלמים, ומניין? ומה דינו של האוכל לאחר זה הזמן, ומדוע? ומה עושים עם הנותר מהבשר, והאם מקיימים דין זה מיד בשעת סיום זמן אכילתו, ומניין? (2) המחשב בשעת שחיטה לזרוק הדם או להקטיר את האימורים או לאכול הבשר לאחר שקיעת החמה, האם הוי פגול, ומדוע? (3) היכן הוא מקום אכילתן של בכור מעשר ופסח, ומניין? (4) באיזה דינים שוו בכור מעשר ופסח זה לזה, ובאיזה דינים חלוקים הם? והאם המשנה כתבה לכל חילוקי הדינים שביניהם, ומדוע?

ג. (1) כמה מתנות נותנים מדם הבכור המעשר והפסח, והיכן נותנם, ומניין? ואמאי לא ילפינן מאותו מקור שיהיו מתנותיו שתים שהן ארבע? (2) עד מתי הוא זמן אכילתו של בכור, ומהיכן סבר ר' טרפון ללומדו, והאם הסכימו עמו, ומדוע? ומהיכן למדוהו ר' ישמעאל ור' עקיבא, ומדוע לא הודו זה לזה? (3) עד מתי הוא זמן אכילתו של המעשר, ומהיכן ילפינן לה? (4) מה הוא סדר ההזאות שמזים מדם הפר ומדם השעיר בקדש הקדשים ועל הפרוכת, ומהיכן ילפינן להו? והאם תלוי הוא בפלוגתא אי "הימנו ודבר אחר" חשיב היקש, ומדוע?

ד. (1) מה הוא השיעור של שתי הלחם דעצרת, ומה הוא השיעור של לחמי תורה, ומהיכן ילפינן להו? ובאר הנידון האם שייך הוא לפלוגתא ב"הימנו ודבר אחר", ומה הסיקו, ומדוע? (2) מאימתי מתחיל זמן אכילת הפסח, ועד מתי הוא נאכל, ומנלן? והאם זמנים אלו נאמרו אף לענין אכילת המצה, ומדוע? (3) האם יש להוכיח ממתניתין אי סוף זמן אכילת הפסח דקתני במתניתין הוא מדאורייתא או מדרבנן?

ה. (1) האם שרי לשחוט עולה או שלמים בראש המזבח, ומדוע? (2) מה דעת ר' יוסי ור' יוסי בר יהודה בענין מקומו של המזבח, ומנין? והאם יש להוכיח ממתניתין, ומדוע? (3) היכי משכחת שחיטה כנגד המזבח בקרקע, ומדוע דוקא באופן זה, ומה דינו של השוחט שם? (4) מה היה שיעורה של המערכה השניה שעל המזבח, ולמה היתה משמשת? ובאיזה צד מצידו המזבח היתה נתונה, ומדוע? (5) מאי חשיב "לפני ה'", והאם הוא מעכב?

ו. (1) באר את סימנו של ר' יוסי "כל הניטל בפנים לינתן בחוץ וכו'" ומהיכן יליף לסימן זה? (2) היכן היה מקומו המדויק של המערכה השניה שעל גבי המזבח, ומדוע? (3) מה הוא מקום המערכה השניה לפי המבואר במתניתין דמדות, והאם יש להוכיח מהאי משנה באיזה צד מצידו העזרה עמד המזבח, ומדוע?

ז. (1) מה הוא מקום הכיור לפי המבואר בתורה, והאם מקיימים קרא כדכתיב, ומדוע? ואמאי הובא נידון זה בסוגיין? (2) באר מה הוא שורש הנידון האם המזבח היה בצפון או לאו? והאם יש נפקא מינה בין מזבח של משה לשאר המזבחות, ומדוע? (3) השוחט קדשים בזמן שהמזבח פגום, האם יכול לזרוק את דמם לאחר שיתקנו את פגימתו, ומדוע? והאם היכא דלא שחטם הדין שונה, ומדוע? והאם דין זה נאמר בכל הדברים הנעשים על המזבח? (4) קדשים שהיו בזמן החורבן, האם יכול לשוחטם ולזרוק דמם לאחר החורבן, ומדוע? ומה דינו אם שחטם או העלם בחוץ קודם שנבנה המזבח, ומדוע?

ח. 1) מה היה שטחו של המזבח שעשה משה, ומנלן? וכמה היתה שטחה של המערכה, ומדוע? ומה היה שטחו של המזבח שעשה שלמה, וכמה היתה שטחה של המערכה? וכמה עולות היה אפשר להקריב עליה? 2) מה היה גובהו של המזבח שעשה משה, ומנלן? וכמה היה גובהו של המזבח שעשה שלמה? 3) כמה היה גובהן של הקלעי החצר, ומנלן? והאם היו רואים את הכהן בשעת עבודתו?

ט. 1) "ביום ההוא קרש המלך את תוך החצר", מדוע הוצרך לקרש, ולמה הועיל קידושו? 2) "כי מזבח הנחושת אשר לפני ה' קטן מהכיל את העולה", מי הוא "מזבח הנחושת"? והאם כל היכא דכתיב מזבח הנחושת זה הוא פירושו? ואמאי קטן היה מהכיל את העולה? ומה עשו מפני שהיה קטן? 3) האם בעינינו מזבח שלם כדי לאכול הקרבנות, ומניין?

י. 1) "יכול יעלה אדם מעשר שני לירושלים ויאכלנו בזמן הזה", ומה הם האופנים שהתבארו בסוגיין לבאר את ספיקו של ר' ישמעאל? וכיצד הסיקו בביאור סיפוק? ומהיכן פשט ר' ישמעאל לספיקו? 2) מה דעת ר' ישמעאל גבי קדושת הארץ וקדושת מקום בזמן הזה, ומניין? 3) מה דעת ר' ירמיה גבי אכילת קדשים קלים כשאינן מזבח, ומהיכן הוכיח לשיטתו? והאם הוא מוכרח?

יא. 1) האם בשעת מסע המחנות גם נהגו כל הדיינים שנאמרו בג' מחנות, ומניין? 2) מזבח שבנוהו קודם שהעמידו המשכן, האם אפשר לשחוט עליו קרבנות, ומניין? ואי נימא דשרי, האם שרי נמי לאוכלן, ומניין?

יב. 1) קדשי קדשים ולחם הפנים שהיו בזמן סילוק המסעות, האם נפסלים הם ביוצא (פרט), ומדוע? 2) כיצד היה מראהו של המזבח שהיה בשילה, בנוב וגבעון, ובבית עולמים, ומניין? 3) במה היה שונה המזבח שבנו בני הגולה מהמזבח שבנה שלמה (פרט), ומדוע עשו כן? והאם עברו על מאי דכתיב "הכל בכתב מיד ה' עלי", ומדוע?

יג. 1) כיצד דרשינן לקרא "מזבח אדמה", ואיזה חידוש דין יש ללמוד מדרש זה? 2) מהיכן ידעו בני הגולה היכן הוא מקום המקדש וקדש הקדשים, ומקום המזבח ושועור מידותיו? והאם היו יכולים לדעת שיעור מידת המזבח מהמבואר בקרא ביחזקאל, ומדוע? 3) אלו דברים מעכבים בבנין המזבח, ומדוע? ואמאי אין ללמוד מדכתיב "הכל בכתב" דאף שאר הדברים מעכבים? 4) מה הוא "כרכוב" המזבח? והיכן היה מקומו, ולמה היה משמש?

יד. 1) על מי נאמר הכינוי "בני קטורה", ומדוע? 2) באיזה צד מצידו המזבח היה ממוקם הכבש, ומנלן? והאם היה הוא מחובר למזבח, ומדוע? ומה היה אורכו של הכבש שבמשכן ובמקדש? וכמה היה שיפועו? 3) מה ילפינן בסוגיין מדכתיב גבי מזבח "רבוע" ו"סביב"?

בהצלחה!

א. (1) עזרה לענין חיוב הנכנס בטומאה היא בשיעור קפ"ז אמה על קל"ה וכולל הוא את עובי החלונות והפתחים וראש החומה, משום דכל אלו נתקדשו בקדושת עזרה על ידי שירי מנחה אורים ותומים ושיר של פגעים וכו'.

(2) לענין אכילת קדשי קדשים איתרבי לה בהדיא אף אלו הבנויות בחול שפתוחות לקודש מדכתיב "בחצר אוהל מועד יאכלוה". אבל לענין טומאה אינו חייב, משום דלא נתקדש בקדושת עזרה. ומכל מקום איכא למימר דמדרבנן אסור להכנס לשם בטומאה. ולענין שחיטה נמי אי אפשר לשחוט התם, ולא מיבעי אם אין רואה דרכם פתח אוהל מועד דקפיד עלה קרא, אלא אפילו אלו שרואים דרכם פתח אוהל מועד התמעטו מדכתיב "לפני אוהל מועד".

(3) ילפינן דבעינן לזרוק את דם הקרבן באותו יום דשחטוהו. דאי נימא דקרא כפשטיה דאתי לזמן אכילה, הוי ליה למיכתב "ביום זבחו יאכל", וליכא למימר דאתי למימר דזמן אכילתו מתחיל משעת זריקת דמו, דאי הכי הוי ליה למיכתב "ביום הקריבו יאכל". ומדכתיב ביום צוותו אכתי לא הוי ידעינן להאי דינא, דאיכא למימר דלביום למחרת יזרקנו, וכן מדין לינה אין ללומדו, דאכתי בעינן להיכא דלן בראשו של מזבח דליכא התם לינה לחד מאן דאמר. והתוס' כתבו בשם ר"ת, דאתי למימר דדם נפסל מומן שקיעה ראשונה אפילו דאכתי יום הוא, ומשום הכי לא ילפינן לה מביום צוותו או מדין לינה.

ב. (1) שלמים נאכלים עד שקיעת החמה [השניה] של היום השני. ולרש"י ילפינן לה מדכתיב "והנותר עד יום" דביום השני בעינן לאוכלו דווקא בזמן שהוא יום, ולתוס' ילפינן מדכתיב "עד יום השלישי" ומשמע דאין שלישי בכלל. והאוכל לאחר זמן זה, לדעת חזקיה אינו חייב כרת, משום דאכתי אין שם נותר עליו דהא אכתי לא אינתיק לשריפה, ולדעת ר' יוחנן כיון דנאסר באכילה שפיר עומד בכרת. והנותר יש לשורפו באש, ומכל מקום אין שורפין מיד בשקיעת החמה, אלא ביום השלישי, וילפינן לה מדכתיב "ביום השלישי באש ישרף".

(2) המחשב לזרוק הדם לאחר השקיעה, הוי פיגול משום דהוי מחשבת חוץ לזמנו. ולר"ת היינו כבר מהשקיעה הראשונה אף דאכתי יום הוא. והמחשב להקטיר אימורים לאחר שקיעת החמה, לא פיגול משום דזמנם כל הלילה. והמחשב לאכול בשר לאחר השקיעה, בנאכלים ליום ולילה לא פיגול משום דזמנו עד הבוקר. ובנאכלים לשני ימים ולילה, עד השקיעה השניה וודאי יום הוא, ולאחר השקיעה השניה, תליא בפלוגתת חזקיה ור' יוחנן האם הוי כבר נותר או לאו.

(3) בכור מעשר נאכלים בכל העיר [ואף פסח נאכל בכל העיר, אלא דלא התבאר דבר זה להדיא במתניתין]. וכתב רש"י דילפינן לה מדכתיב "והבאתם שמה עולתיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם ובכורות בקרכם וצאנכם" ולא קבע לו הכתוב מחיצה, והאי קרא בשתי מעשרות קאי, במעשר דגן ובמעשר בהמה. והתוס' כתבו דילפינן לה מדהוקש בכור לחזר ושוק של תודה, ומעשר גמר העברה העברה מבכור.

(4) להמבואר במתניתין שוו במתן דם ובמקום אכילתו, [אבל לר' ישמעאל פסח בשפיכה ובכור ומעשר בזריקה]. אבל חלוקים בסוף זמן אכילתם, דהפסח נאכל עד חצות, והבכור והמעשר ליום ולילה, וכן בצורת אכילתו, דהפסח נאכל רק צלי והם נאכלים בכל אופן שירצה, וכן חלוקים למי נאכלים, דהפסח רק למנוי, והבכור לכהנים והמעשר לכל אדם. וכתבו התוס' דהפסח חלוק אף בהא דטעון מצות ומרורים, ומתניתין לא נקטה לה, או משום דאינו מעכב, או משום דאינו מצוה דבגופיה, או משום דנקטו רק דברים דשייכים בכל הקדשים ורק נגרעו חלקם (עיי' עולת שלמה).

ג. (1) נותנים מתנה אחת כנגד היסוד, משום דלא כתיב ביה סביב, [ובכור ומעשר הוא בזריקה, ובפסח נחלקו ר' יוסי הגלילי ור' ישמעאל אם הוא בשפיכה או בזריקה]. ובעינן כנגד היסוד משום דילפינן זריקה וזריקה מעולה. וליכא למילף מעולה שיהיו מתנותיו שתיים שהן ארבע, משום דכתיב סביב גם בעולה וגם בחטאת והווי שתי כתובים הבאים כאחד, [וכתבו התוס', דסביב דחטאת לא איצטריך, דהא כתיב בהא להדיא ד' קרנות. עוד כתבו התוס', דסביב דעולה מיותר דהא כתיב ביה טובא סביב, וכן דאפשר ללומדה משלמים]. ואף למאן דאמר מלמדים, הא כתיב סביב נמי באשם והווי תלתא קראי וכולי עלמא מודו דאין מלמדים.

(2) זמן אכילתו של בכור הוא לשני ימים ולילה אחד כשלמים. ור' טרפון סבר ללומדו במה מצינו משלמים, דהא דמי לה בהא דהוי קדשים קלים ואינו בא על חטא. אמנם ר' יוסי הגלילי לא הודה לו, דאדרבה יש ללומדו מחטאת ואשם דזמנו ליום ולילה, דהא דמי לה בהא דלא הוי מתנה ואינו בנדר ונדבה. ור' עקיבא למדו מדהוקש בקרא לחזה ושוק, ואף דאיכא למימר דלחזה ושוק של תודה מקישינן, דהא תפסת מרובה לא תפסת, [והתוס' כתבו דמקישים לחומרא], מכל מקום הא כתיב בתריה "לך יהיה" דמוסיפים לו עוד הווייה אחרת כזו, והיינו שני ימים ולילה. ור' ישמעאל סבר דליכא להקישו לתורה, דהא תודה גופא חזה ושוק דידה ילפא משלמים ואין דבר הנלמד בהיקש חזר ומלמד בהיקש, ועל כרחך דהקישו התורה לחזה ושוק של שלמים דנאכלים לשני ימים ולילה. [ור' עקיבא סבר דחזה ושוק של תודה הוי "הימנו ודבר אחר" ושפיר ילפינן מינה].

(3) התוס' לעיל הביאו בשם רש"י דילפינן העברה העברה מבכור. והתוס' דחו דהא דבר הלמד בהיקש אינו חזר ומלמד בגזירה שוה. ומשום הכי ביארו, דילפינן לה בבנין אב דכיון דהוי קדשים קלים ולא הוי מתנה לכהן שפיר ילפינן לה משלמים ולא מחטאת ואשם.

(4) מזה אחת למעלה ושבע למטה מדרם הפר ומדרם השעיר בין בפנים על הכפורת, ובין בחוץ על הפרוכת. ושבע למטה מבואר להדיא דמתן דם הפר בפנים, ואחת למעלה מבוארת להדיא במתן דם שעיר בפנים, וילפינן בהיקשא דנותנים את של זו בזה ואת של זו בזה, וכן ילפינן בהיקשא פרוכת מכפורת. ומסקינן דלא תליא ב"הימנו ודבר אחר", או משום דמקומות גמירי מהדדי, ולא חשיב חזר ומלמד בהיקש, משום דבהמות גמירי מהדדי, והדר מקומות גמירי מהדדי. אי נמי, דחוץ מפנים גמר בחד זימנא. וביאר רש"י דכיון דלמה דמבואר בהדיא אפשר ללמוד בהיקש, שפיר ילפינן בהאי היקש אף את הדברים הנלמדים בהיקש. והתוס' פירשו, דבאותו היקש ילפינן לכולהו, דמאחת למעלה דכתיב בדם שעיר ילפינן לפר ולשעיר בפנים ובחוץ, ומשבע למטה דדם פר ילפינן לדם פר ושעיר בפנים ובחוץ. ובשם ר"ח ביארו, דכיון דכתיב "וכן יעשה" בעינן להשוות כל עשיותיו ולא ילפינן מינה לעלמא.

ד. (1) בעינן שתי עשרונות כדכתיב להדיא "שתיים שני עשרונים", ומדכתיב "תביאור" דלשתי הלחם לא איצטריך ילפינן לכל הבאות חמץ דשיעורם שתי עשרונות לשתי חלות, ולהכי כיון דילפינן בתודה דבעינן עשר חלות חמץ, [ולרש"י הוא מדכתיב תרומה. ולתוס' הוא מדכתיב "תהיינה" ואיכא "י" יתירא לרבות דבעינן עשר, ועל כרחך דאתי לחלות חמץ דתודה], בעינן להו עשרה עשרונות [ואין לומד דסגי בשני עשרונות לכולם, דהא כתיב תהיינה], ומדהוקשו חלות מצה לחלות חמץ ילפינן דלכל החלות מצה בעינן נמי עשרה עשרונות. ומסקינן דלא שייך הוי לפלוגתא בהימנו ודבר אחר, ואף דלכאורה עשר עשרונות בהימנו ודבר אחר ילפינן, משום דכתיב בקרא דעשרונות "תביאור" יתירא, והוי כדכתיב בגופיה דהיקש, וכל כהאי שפיר מקשינן אפילו דבר שנלמד בהיקש.

(2) זמן אכילת הפסח הוא משעה שיהיה לילה, וילפינן לה מדכתיב "בלילה הזה", ולראב"ע נאכל הוא עד חצות, דילפינן לילה הזה מלילה הזה דנאמר במכת בכורות. ולר' עקיבא זמנו עד הבוקר, וילפינן לה מדכתיב "ואכלתם אותו בחיפזון" ודרשינן עד זמן חיפזון.

ומכל מקום מדרבנן אין לאוכלו אחר חצות דהרחיקו את האדם מן העבירה. ומבואר בגמ' בפסחים דלראב"ע הוא הדין דזמן המצה הוא עד חצות. ומבואר בתוס' דלר' עקיבא דווקא בפסח החמירו עד חצות, אבל במצה אין להחמיר לאוכלה עד חצות. (3) מדתני במתניתין "ואינו נאכל אלא עד חצות" ולא תני "ונאכל עד חצות" כדתני בכולהו, משמע דמדאורייתא הוא. ולגירסת התוס' איכא נמי ראייה מהא דקתני לה בין הדינים הנוהגים מדאורייתא.

ה. (1) לדעת ר' יוסי שרי לשחוט בין עולה ובין שלמים על ראש המזבח, וילפינן לה דכתיב "זבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך". וכתבו התוס' דמדאורייתא אפילו לכתחילה שרי, אבל מדרבנן אסרו שמא תרביץ גללים. ולדעת ר' יוסי בר יהודה, עולה שרי רק בחציו הצפוני, אבל שלמים שרי בכלו, דאי נימא דשרי לשחוט עולה בכלו, אמאי בעינן למיכתב דשרי נמי בשלמים. נור' יוסי סבר דהוי אמנא דדווקא לעולה דחיק לה מקומה התירו לשוחטה אף בראש המזבח.

(2) ממתניתין אין להוכיח כלל היכן היה מקומו של המזבח, דהא מר' יוסי בר יהודה שמעינן להדיא דמזבח כולו בדרום, דהא אמר דאם שחט במקומו של מזבח בקרקע פסול, ואפילו הכי תני במתניתין דשרי לשחוט בחציו עולה. אמנם ר' יוחנן קיבל מרביתו דדעת ר' יוסי דכולו מזבח בצפון.

(3) משכחת לה רק בגוונא דצימצמו את שיעורו של המזבח, דאילו תחתיו ממש לא משכחת לה, דהא מדכתיב "מזבח אדמה" ילפינן דאין עושין תחתיו מחילות. ולר' יוסי דסבר דמקומו הוא בצפון, שפיר יהני שחיטתו שם אפילו לעולה. אבל לר' יוסי בר יהודה דסבר דכולו בדרום, יהני שחיטתו רק לשלמים.

(4) שיעורה היה כדי שיהיה בה חמש סאין גחלים, והיינו משום דמשם היו לוקחים גחלים להקטיר עליהם קטורת במזבח הפנימי, דבשיעור זה אמדו חכמים שיש בו כדי להעלות במחתה של סאה כדי ג' קבין גחלים. ובשבת דהיו מקטירים שם אף את בויכי הלבונה, היו נותנים שם עצים כדי שמונה סאין של גחלים. ומערכה זו היתה בצד מערב של מזבח, משום דכתיב בגחלים דבעינן בהו "לפני ה'". (5) דברים שעל כרחם נעשים בפנים, לפני ה' דידהו היינו במערב, ואם כתיב בהו חוקה הם מעכבים, מלבד גחלים דקטורת לפני ולפנים של יום הכיפורים, דילפינן מקרא דאינו מעכב. אבל דברים שלא בהכרח נעשים בפנים, האי לפני ה' אתי למימר דבעינן לעשותם בפנים.

ו. (1) כל הניטל בפנים להינתן בחוץ הוא בויכי הלבונה, דילפינן לה משיירי חטאות הפנימיות דבעינן בהו ליתנם בצד המזבח שהוא כנגד הפתח. וכל הניטל בחוץ להינתן בפנים הוא גחלים לקטורת דכל השנה, דנלקחים מהמערכה שבצד מערב שהיא כנגד הפתח, וילפינן לה מקטורת דיום הכיפורים דכתיב בה להדיא "מעל המזבח אשר לפני ה'".

(2) כיון דבעינן שמערכה זו תהיה מול הפתח, אי נימא דמזבח כולו בדרום, ואשר לפני ה' היינו פתח ההיכל, בעינן להרחיקה מקרן דרומית מערבית עשרים ושבע אמות, דרך בשיעור זה היא מול הפתח, ואי נימא דסגי נמי בפתחו של אולם שהיה גדול ה' אמות מכל צד מפתחו של היכל, בעינן להרחיקו עשרים ושתיים אמות. ואי נימא דהמזבח ממוצע היה בין המזרח לדרום, בעינן להרחיקה אחד עשר אמות עד פתחו של היכל, או שש אמות עד פתחו של אולם. ואם מזבח כולו בצפון, אין להרחיקה כלל, ומייד במקום שיכול לעשותה יש לעשותה.

(3) במשנה דמדות מבואר דהמערכה היתה משוכה ד' אמות מקרן מערבית דרומית. ויש לומר דמתניתין סברה דכולו מזבח בצפון, והני ד' אמות היינו אמה יסוד ואמה סובב ואמה קרנות ואמה מקום הילוך רגלי הכהנים. ואיכא למימר דסברה דמזבח ממוצע היה וסגי בפתחו של אולם, והני ד' אמות היינו מגגו של מזבח, דהוי שש אמות מתחילתו של מזבח דעתה הוי מול הפתח. ודעת ר' זירא דמתניתין כר' יוסי וכולו מזבח בצפון, משום דהוא נקט לסימנא בטעמא דמערכה שניה היה בצד מערב.

ז. (1) בתורה מבואר דמקומו של הכיור היה בין אוהל מועד ולמזבח, ועל כרחך דהיה בדרום העזרה, דאי בצפון, הא ילפינן מקרא דצפון פנוי מכלים. ואי נימא דכולו מזבח בצפון, על כרחך אין לקיים לקרא כפשוטו, דהא כתיב נמי "ואת מזבח העולה שם פתח אוהל מועד" וילפינן שלא יהיה דבר חוצץ בין המזבח ולפתח, וכל רוחבו של הפתח בין של האולם ובין של ההיכל היו כנגד כל המזבח. ועל כרחך דנותנים את הכיור לצד דרום באויר שכנגד בין הפתח ולמזבח. אבל אי נימא דמזבח כולו בדרום או חציו בדרום, שפיר איכא מקום כנגד הפתח שאינו כנגד המזבח, ושם נותנים את הכיור. והובא בסוגיין להוכיח דר' יוסי הגלילי סבר דכולו מזבח בצפון, דהא אמר דכיוור משוך קימעא לצד דרום.

(2) נחלקו בגמ' האם מדכתיב "על ירך המזבח צפונה" ילפינן דבעינן צפון פנוי מכלום, ואפילו ממזבח. או דהאי צפונה קאי על ירך המזבח, דיהיה רק פנוי מכלים לצורך השחיטה שהיא בצפון, אבל ודאי דהמזבח בצפון ואף המזבח דמשה דהוא גופיה כלי. (3) דעת רב דהקדשים נפסלו, ומסקינן דילף לה מדכתיב "זבחת עליו עולותיך" דמשמעות הכתוב דחובה הוא לזבוח עליו, ועל כרחך דלדרשא אתי, דרך כשהמזבח שלם אפשר לזבוח. אמנם אם אכתי לא נשחטו, לא נדחו לשיטתו משום דבעלי חיים אינן נידחים. ודעת ר' יוחנן דאף בעלי חיים נידחין, ואף אם לא נשחטו נפסלו. ומסקינן דרב איירי דווקא בשאר קרבנות הטעונים זריקת דם. אבל בקטורת, שפיר מקטירים על מקום המזבח אף דהמזבח נעקר.

(4) מסקינן דבכהאי גוונא דחוי מיעקרא הוא. וכתבו התוס' דאף ר' יוחנן דבעלמא סבירא ליה דאף דחוי מעיקרא הוי דחוי, מכל מקום הכא דבידו לתקן מודה דלאו דחוי הוא. ואם העלו בחוץ, דעת ר' יוחנן דהמעלה חייב. וכתבו התוס', דהני מילי בקטורת דלא בעינן דווקא מזבח, או במנחה שהוגשה ונקמצה כבר בכלי שרת בפנים. אבל בלאו הכי אינו חייב, משום דעתה אינו ראוי לפתח אוהל מועד.

ח. (1) מזבח של משה, לדעת ר' יוסי היה חמש אמות על חמש אמות וכמבואר בקרא. ומקום המערכה היה אמה על אמה, משום דירדו בכל צד אמה קרנות ואמה הילוך רגלי הכהנים. ולדעת ר' יהודה, מאי דכתיב בקרא חמש אמות אורכו וחמש רוחבו היינו מאמצעיתו, דילף לה ממזבח שעשה יחזקאל דהתם נמי מוכח בקראי דהשיעור הנאמר בו היינו מאמצעיתו. ומקום המערכה היה שש אמות על שש, משום דירדו ב' אמות בכל צד וכמו שהתבאר. ומזבח של שלמה היה עשרים וארבע אמות על עשרים וארבע אמות, ושטח המערכה היה עשרים על עשרים. ולדעת ר' יוסי היה אפשר להקריב עליו ארבע אמות אסף עולות, ולדעת ר' יהודה היה אפשר להקריב עליו רק כאחד עשר אלפי עולות.

(2) מזבח של משה לדעת ר' יהודה היה גובהו שלש אמות כדכתיב. ולדעת ר' יוסי מאי דכתיב שלש אמות קומתו היינו משפת סובב ולמעלה. וגובהו היה עשר שהם פי שנים מרוחבו, דילף רבוע רבוע ממזבח הפנימי שהיה גובהו פי שנים מרוחבו. ושל שלמה כולי עלמא מודו דהיה עשר אמות.

(3) לדעת ר' יהודה גובה הקלעים היה חמש אמות כדכתיב. והיה נראה ראשו של הכהן בשעת העבודה. ולדעת ר' יוסי מאי דכתיב קלעים חמש אמות היינו משפת מזבח ולמעלה, אבל גובהו היה חמש עשרה אמות. ולגירסת רש"י ילפינן לה מדכתיב "קלעים חמש

עשרה אמה אל הכתף. ולגירסת התוס', יליף לה מדכתיב בקלעים "אשר על המזבח ועל המשכן" ומבואר דהיו לכל הפחות י' אמות כגובה המשכן, ועל כרחק מאי דכתיב חמש אמות היינו משפת המשכן והמזבח ולמעלה. ולשיטתו לא היה נראה הכהן בשעת עבודתו.

ט. (1) לדעת ר' יהודה כיון שהמזבח היה קטן מלהכיל את כל העולות שהקריבו בחנוכת המקדש, הוצרך שלמה לקדש אף את העזרה כדי שיוכלו להקטיר עליה הקרבנות. וכתבו התוס' לעיל, דרך באופן שיש מזבח אפשר להקטיר על הריצפה. ודעת רבא דלענין זריקת הדם שלמה לא קידשה. ומסקינן, דאף דיש להוכיח דלכתחילה לא יזרוק על הריצפה, אמנם ליכא ראייה דאף בדיעבד אינו מועיל. ולדעת ר' יוסי כיון דהמזבח של משה היה קטן, הוצרך שלמה לבנות מזבח גדול, ולהכי הוצרך לקדש את ריצפת העזרה כדי לבנות בו מזבח אבנים.

(2) לדעת ר' יוסי, מזבח הנחושת דכתיב הכא היינו מזבח של משה דהיה קטן בשיעורו מלהכיל את העולות. ולהכי אמרו דפסול ובנו אחר. ואמרינן בגמ', דאין זה טעם פסולו, אלא הוא כאומר על אדם שנפסל לעבודה דפלוגי נס הוא ואינו יכול לעבוד. אמנם במקומות אחרים מצאנו דאף מזבחו של שלמה נקרא מזבח הנחושת. ולדעת ר' יהודה מזבח הנחושת היינו מזבח שעשה שלמה תחת מזבח הנחושת, שהוא היה קטן מלהכיל את כל העולות של חנוכת המקדש, ולהכי קידשו אף את הריצפה. והתוס' הוכיחו משבת, דלאו בכל היכא דכתיב מזבח הנחושת היינו פירושו.

(3) לדעת ר' אליעזר לענין שיירי מנחות וקדשי קדשים בעינין מזבח שלם, וילפינן לה מדכתיב "ואכלוה מצות אצל המזבח" ובהאי קרא איכא גזירה שוה קדש קדשים ללמד אף על שאר קדשי קדשים. ואביי הוסיף דאף קדשים קלים טעונים מזבח, דילפינן לה מבכור דהוקש לדמו. ודעת ר' ירמיה לקמן דבקדשי קלים לא בעינן מזבח.

י. (1) אי נימא דר' ישמעאל סבר דקדושה ראשונה קידשה אף לעתיד לבוא, הסתפק ר' ישמעאל האם כשאין מזבח קרינן לירושלים לפני ה'. ואי נימא דקסבר דקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא, הסתפק ר' ישמעאל האם כיון דלא צריך בית, סגי בירושלים כדי להחשב לפני ה'. ולרש"י מסקינן דר' ישמעאל סבר לא קידשה, דאי קידשה, אף בבכור היה לו להסתפק דהרי יכולים להקריב אף דאין בית, ולתוס' מסקינן דר' ישמעאל סבר דקידשה, דאי לא קידשה, פשיטא דאינו נאכל בירושלים. ופשט מדהוקש מעשר לבכור, ובבכור גופיה אף אם כבר נזרק דמו לפני הבית, הא בעינן ביה מזבח משום דהוקש בשרו לדמו. ואפילו הכי לא קרינן ביה לפני ה' משום דאין מזבח.

(2) לרש"י מסקינן בסוגיין דקדושת המקום לא קידשה, אמנם קדושת הארץ קידשה, דהא חזינן דאיכא מעשר בזמן הזה. ולתוס' מסקינן דאף קדושת המקום לא בטלה.

(3) ר' ירמיה הוכיח דנאכלים מדקתני בברייתא חדא דבשעת סילוק מסעות קדשים נפסלים זבין ומצורעין אסורים להכנס, ובאידך ברייתא קתני דנאכלים בשתי מקומות, ועל כרחק דהאי ברייתא בקדשים קלים איירי, דלא בעינן להו מזבח. ואינו מוכרח, משום דאיכא למימר דבהא גופא פליגי הני תרי ברייתות, האם קדשים קלים נאכלים או לא. אי נמי, הא והא בקדשי קדשים, ושתי מקומות היינו בזמן שיש מזבח ואין קלעים [לרש"י] או אין משכן [לתוס'].

יא. (1) ילפינן מדכתיב "ונסע אוהל מועד" דאף בזמן שנסע הרי הוא בקדושתו. ולרש"י מהני אף לענין מחנה שכנה דקדשי קדשים לא נפסלו התם ביוצא, וכן לענין מחנה ליה ומחנה ישראל, לענין שילוח זבין ומצורעין. ולתוס', לא מהני לענין קדשי קדשים, אבל מהני לענין קדשים קלים דנאכלים במחנה ישראל.

(2) שלמים אי אפשר לשחוט, משום דילפינן מדכתיב "פתח אוהל מועד" דבעינן פתח אוהל מועד פתוח. וכתב רש"י דיתכן דבשאר זבחים ליכא קפידא. ולאכול שרי משום דחשיב אוהל מועד. והתוס' כתבו דהוא הדין שאר קרבנות אין להקריב היכא דהמשכן אינו בנוי. וקדשי קדשים לשיטתן אף לא נאכלים היכא דליכא קלעים.

יב. (1) ילפינן מדכתיב "ונסע אוהל מועד", דאף בזמן סילוק מסעות חשיב אוהל מועד. ולרש"י היינו אפילו בלא קלעים, אבל בתנאי שיש מזבח. ולתוס' היינו דווקא עם קלעים ועם מזבח. ולענין לחם הפנים מצינו פלוגתא במנחות אם נפסל משום יוצא או לאו.

(2) בבית עולמים כולי עלמא מודו דהיה של אבנים, והיינו דכתיב מזבח אבנים. ואיכא מאן דאמר דכיון דכתיב תלת פעמים אבנים, ילפינן דאף מזבח של נוב וגבעון ושילה היו של אבנים. ויש שחולק וסובר דמזבח של שילה נוב וגבעון לא היו של אבנים, אלא על מזבח שעשה משה הקריבו, דהא אמרינן דאש שירדה על המזבח בימי משה, לא נסתלקה עד שבנה שלמה מזבח. [ומאן דפליגי סבר דשביבא הוי משדרא. אי נמי, זימנין הכא וזימנין הכא].

(3) מזבח של שלמה גדולו היה כ"ד אמות על כ"ד אמות, והשיתין היו חוצה לו, משום דדרשו לקרא "מזבח אדמה" דבעינן שיהיה אטום באדמה. וכתבו התוס' דהיה לו יסוד לרוח דרומית, משום דהיה הוא בחלקו של טורף. אמנם בסוף דבריהם כתבו דאינו מוכרח. ומזבח של בני הגולה היה כ"ח אמות על כ"ח אמות, והשיתין היו במזבח גופיה, משום דאמרו דשתיה דינה כאכילה שהיא על גבי המזבח, ולא היה יסוד בקרן דרומית, משום דכבר לא היה חלקו של טורף. ולדעת ר' יוסף, נגלה להם דזה המידות המדיקות של המזבח, ולא עברו על הקרא דהכל בכתב, משום דאיכא גילוי בקרא דאפשר לעשות המזבח עד ס' אמה.

יג. (1) שלמה דרש מלשון אטום באדמה, ויליף מינה דהשיתין לא יהיו במזבח גופיה. ובני הגולה דרשו שלא יעשו את המזבח על גבי כיפין ומחילות. ומכל מקום אין קפידא בהא דהיו שיתין תחת המזבח, דכיון דהוא צורך מזבח ושרי.

(2) את מקום הבית היו יכולים לראות ממקום היסודות, ולדעת ר' שמואל בר נחמני, הריחו משם ריח קטורת. ואת מקום המזבח, לדעת ר' אלעזר ידעו על ידי שראו מזבח בנוי ומיכאל השר הגדול מקריב עליו. ולדעת ר' יצחק נפחא, ראו אפרו של יצחק צבור שם. ולדעת ר' שמואל בר נחמני, הריחו ממקומו ריח איברים. ולדעת רבה בר בר חנה, נביא גילה להם את שיעורו ומקומו. ומקרא דיחזקאל אין ללמוד לשיעור המזבח, משום דיש לומר דכוונת יחזקאל לשיעור המזבח עם קרנותיו ולא רק למקום המערכה, כי היכי דלא לשנות ממזבח של משה.

(3) כל הדברים שנאמרו בהם מזבח מעכבים, כגון קרן, כבש, ויסוד, וכן ריבוע המזבח מעכב וכרכוב מעכב. ואין ללמוד מהכל בכתב על שיעורו של מזבח, דיש לומר דאתי קרא למימר דיכול להרחיבו עד ס' אמה, אבל לא בא למעט בשיעור עשייתו.

(4) נחלקו רבי ור' יוסי בר יהודה בכרכוב האמור בתורה. דלרבי היינו כיוור, ולר' יוסי בר יהודה הוא הסובב והיינו בליטה המקיפה את כל המזבח, והיה הוא באמצעותו [במקום חוט הסיקרא] לשם נוי. וכרכוב דמתני' הוא חריץ בגגו של מזבח במקום הילוך רגלי הכהנים כדי שלא יפלו.

- יד. (1) נאמר הוא על הני דאחיכו על דברי ר' יוסף שאמר דמזבח שעשה משה היה אמה, דלא הבינו לדקדק דכוונתו על מקום המערכה. וכן נאמר הוא על בני אחתיה דר' טרפון דישובו לפניו ולא פתחו בשאלות, ואמר עליהם דבני קטורה הם דאינן יודעין לדבר בהלכה.
- (2) הכבש היה בצד דרום, וילפינן לה מדכתיב "על ירך המזבח צפונה" ומדירך בצפון פנים שהוא הכבש בדרום, דעל כרחך דבאדם שוכב שיערו הכתוב, כדכתיב "רבווע". ותנא מייתי לה מדכתיב "ומעלותיהו פנות קדים" וכיון דכל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא לימין כדילפינן מיתורא דקרא גבי ים שעשה שלמה, על כרחך דהכבש בדרום כדי דפניתו למזרח תהיה בצד ימין. ואין הכבש מחובר למזבח, דהא כתיב סביב וכתוב רבווע. וכן משום דכתיב "הבשר והדם" וילפינן דכי היכי דדם קרקע מפסיקו בזריקתו, אף בשר קרקע מפסיקתו בזריקתו. ואורכו של הכבש שבמקדש היה ל"ב אמה, והיה משופע שלש אמות ומחצה ושליש אצבע לכל אמה. אבל במשכן לא היה אורכו כל הני, אלא עד ט"ו אמה, או כ' אמות.
- (3) מרבווע ילפינן דלא יהיה עגול, אבל אכתי אמרינן דאריך וקטין, ומשום הכי כתב סביב, שיהיו כל סביביו שוין, אבל אי מהתם גרידא הוי אמינא דהוא עגול. ועוד ילפינן מסביב דבעינן שיהיה היקף סביב כל המזבח, ולא יהיה הכבש מחובר במזבח.